

*Undervisning och lärande i skolans utomhusmiljöer -
Rektorers uppfattningar*

Maria Hammarsten, Fil. Lic. i pedagogik
Jönköping University

Undervisning och lärande i skolans utomhusmiljöer – Rektorers uppfattningar

En förstudie om hur rektorer och biträdande rektorer i Jönköpings kommun uppfattar undervisning och lärande i skolans utomhusmiljöer.

Inkluderar även fritidshemmets utomhusmiljöer.

57 rektorer (tillika biträdande rektorer)

7 april 2022 vid Rumlaborgs utomhusmiljö i Jönköping

Metod

Förstudiens deltagare, rektorer och biträdande rektorer fick skriva ner sina reflektioner kring utomhuspedagogik med stöd av följande öppna didaktiska frågeställningar: *Vad?* (ämnena/teman), *var?* (platsen för undervisning och lärande), *hur?* (arbetsätt/undervisningsupplägg), *när?* (i tid relaterat till schemaplanering under dagen, veckan, månaden, året) och *varför?* (evidensbaserad kunskap). Rektorerna hade även stor frihet att ange annat som kan vara relaterat till sina tidigare erfarenheter och upplevelser av undervisning och lärande utomhus, eller i växelverkan mellan inomhus och utomhus.

Datamaterialet analyseras utifrån en tematisk analysprocess.

Vad? (ämnen/teman)

- De flesta rektorer nämner att alla skolämnena kan bedrivas med utomhuspedagogiska inslag. Bortsett från om läraren behöver specifika maskiner (tex symaskin, diskmaskin ...)
- Att använda en skolskog till olika skolämnena
- Några rektorer anser att det främst är ämnena matematik (mätning och uppskattning) och NO (olika växter och djur)
- Någon rektor anser att det även fungerar att arbeta med värdegrund, förutom lekar, samarbetsaktiviteter
- Ämnesövergripande såsom svenska och bild (exempelvis fotografi och dikt)
- Utomhusundervisning behöver vara ett betydelsefullt komplement till ordinarie skolundervisning
- En rektor anser att utomhusundervisning kräver mer genomtänkta och förberedda lektioner
- De yngre eleverna behöver börja med att träna på utomhusundervisning
- Ämnen och teman beror på pågående skolundervisning (inomhus) och olika klasser/grupper
- Lärare/pedagogers intresse har stor betydelse om det blir utomhuspedagogik, utomhusundervisning

Var? (platsen för undervisning och lärande)

- Två rektorer anser att utomhusplatsen kan vara var som helst
- Mer specifikt Skolgården (5), skolskogen (4), närliggande skogen (3), parken (2), det närliggande grönområdet (2), stadsmiljön (2), naturområde (1), Vätterstranden (1)
- Utomhusplatsen behöver vara "lugn" om läraren ska kunna kommunicera muntligt med en elevgrupp
- Att vara under ett tak underlättar samt att ljudet inte "försvinner iväg"
- Om läraren ska undervisa utan ljud - med exempel texter eller appar - så spelar ljudnivån inte så stor roll
- Att det finns en samlingsplats som är lämplig som utgångspunkt för undervisning utomhus
- Gärna en avgränsad yta i utomhusmiljön
- Ett uteklassrum med bänkar eftersom eleverna har svårt att stå hela tiden
- Ett uteklassrum, där skog och mark finns i nära anslutning

Hur? (metoder/undervisningsupplägg)

- Att som rektor lyfta fram utomhusmiljön som lärmiljö och klassrum
- Metoder – här sätter nog bara fantasin gränser!
- Rörligt och elevaktivt
- Inplastade papper
- Helst inte penna och papper om det går att undvika (exempelvis knöligt underlag, tappas bort)
- Liten White board är perfekt om det inte regnar. Datorer är inte idealiskt, men däremot appar på telefonen. Grövre grejer som tål lite mer
- Mindre elevgrupper så att eleverna kan höra vad läraren säger
- Själständiga uppgifter
- Samarbetsövningar

Hur? (metoder/undervisningsupplägg)

- Eleverna kan få olika uppgifter som genomförs utomhus
- Att börja i det lilla och enkla för att sedan vidareutveckla
- Aktivt, kooperativt och praktiskt
- Ibland blir det "bara" att läraren tar ut lektionen som skulle varit inomhus
- Viktigt är att utomhusundervisning blir ett komplement till den "vanliga" traditionella undervisningen
- Att använda annat material och på andra sätt
- I samband med "utedag" och i samverkan med lärare i fritidshem
- Läraren har en genomgång inomhus, men tar sedan ut eleverna för att letat efter ett naturföremål
- Undervisning utomhus kan bidra med att upptäcka saker i naturen. Använda utomhuspedagogik i matematiklärande
- Att upptäcka känna och förstå
- Att lära sig att vara i naturen och respektera vår närmiljö

När? (vilka lektioner, veckodagar, månader, tider på året etc)

- En gång per vecka
- Sommar, vinter, höst och vår
- Hittills har vi på vår skola integrerat utomhuspedagogik i matematik, idrott, hemkunskap, NO och bild
- Främst vid varmare årstider, eftersom det är lättare att motivera eleverna då
- Alla årstider i stort sett fungerar, men att tålamodet hos barn/elev (och kanske de vuxna...) inte är så stort när det är blött och kallt. Har varit med om att hugga ned granar med en klass i snöoväder och att bildläraren har låtit eleverna göra snöskulpturer och måla dem med vattenfärg
- Våren kan vara "klurig", då lärare har många barn/elever som är allergiska. Allt beror egentligen på vad läraren ska göra - ska de skåda stjärnor är en iskall mörk årstid idealiskt, ska de leta efter fjärilar gäller en annan årstid
- Främst under varma årstider

När? (vilka lektioner, veckodagar, månader, tider på året etc)

- För att få en god start [på utomhuspedagogiken] är det bästa att hålla sig till början och slutet av läsåret då det oftast är behaglig temperatur utomhus
- Långsiktighet med struktur och regelbundenhet
- När som helst - när det passar
- Under hela året fungerar och veckodag spelar nog ingen roll bara eleverna är förberedda och det blir en rutin
- Schemalagt, återkommande, regelbundet, friluftsdagar, temadagar
- Höst och vår
- Mest under höst och vår, men även till viss del under vintern

Varför? (evidensbaserad kunskap)

- Utifrån styrdokument
- När eleverna är och lär sig mer om att vara ute i naturen tror jag också att de blir mer benägna att göra miljömässigt hållbara val
- Det ger rörelseglädje och lust till att vara ute ännu mer
- Få kunskap om miljön, ekologiska aspekter och hållbarhet
- Det är viktigt att läraren funderar över syftet. Ibland är syftet att eleverna behöver komma ut eller att eleverna behöver titta på specifika platser eller miljöer
- Ibland kan utemiljön vara "störande" (exempelvis för mycket intryck) för vissa elever och då är det bättre att låta bli [att bedriva utomhuspedagogik]
- Aktiviteten behöver vara anpassad till lärandemålet

Varför? (evidensbaserad kunskap)

- Jag tror exempelvis inte på att låta eleverna gå ut och räkna uppgifter i matematikboken och sen kalla det för *utomhuspedagogik*. Där blir det sällan lika effektivt som när man gör det inomhus. Utomhus får eleverna möjlighet till att träna mer på det grovmotoriska och ögonen får anstränga sig att se långt, vilket är väldigt viktigt. Det finns otroligt många fler hälsoaspekter med att vara utomhus
- Har ringa kunskaper kring forskning om utomhuspedagogik. Men jag vet att lärandet sker "bättre" när eleverna får uppleva med flera sinnen än genom enbart teoretiska metoder
- Att erbjuda olika sorters lärmiljöer
- Att ha olika sätt att lära oss på

Varför? (evidensbaserad kunskap)

- "Rörelsebarnen" använder andra sinnen och använder andra förmågor och behöver större yta att vara på
- Elever lär sig på många olika sätt
- Elever lär bättre tillsammans med rörelse
- Utomhusundervisning kan vara en del av skolarbetet med det centrala innehållet på olika vis
- Att vara motiverande, engagerande, öppna för möjligheter till att lära på olika vis
- För att eleverna ska se, känna och uppleva ett lärande
- Förstärka kunskapen genom att uppleva den på riktigt [autentiskt] och inte bara genom bok och film

Övriga reflektioner relaterat till dina tidigare erfarenheter och upplevelser av undervisning och lärande utomhus, eller i växelverkan mellan inomhus och utomhus

Det kan vara svårare för barn med koncentrationssvårigheter att lyckas med uppgifter i en utomhusmiljö. De mår säkert bättre eftersom de rör mer på sig, men det är för mycket intryck som gör att de istället tittar eller petar på allt annat

Det ger tillfälle till rörelse och samspel mellan elever, vilket främjar lärande

Bara positiva upplevelser

Bra att undervisa utomhus

Elever med särskilda behov har det ofta lättare att ta till sig kunskap i annan miljö [utomhusmiljön] än skolsal [klassrum]

*Undervisning och lärande i skolans utomhusmiljöer -
Rektorers uppfattningar*

På vilket sätt har en vetenskaplig grund varit vägledande i arbetet?

Vilka utmaningar har funnits under processen?